

UBISTVO IZ KORISTOLJUBLJA

REZIME: Ubistva izvršena iz koristoljublja spadaju u teška ubistva s ozirom na pobude izvršenja. Pobude iz kojih je krivično delo učinjeno predstavljaju u stvari motiv izvršenja dela, te objašnjavaju razloge zbog kojih je učinilac delo ostvario. Kod teških ubistava motiv ima značaj kvalifikatorne okolnosti i neophodno je u svakom konkretnom slučaju utvrditi njegovo postojanje, jer bi u suprotnom postojalo obično ubistvo. U teoriji krivičnog prava ne postoji jedinstveno shvatanje o pojmu koristoljublja. U tom pogledu srećemo nekoliko definicija pojma motiva koristoljublja, odnosno koristoljubive pobude. U radu se, takođe, razmatraju stavovi i mišljenja istaknutih krivičnopravnih teoretičara u vezi sa pojmom ubistva iz koristoljublja. Izneta gledišta potvrđena su i primerima iz sudske prakse. U tom kontekstu su prezentirani i rezultati istraživanja koje je autor ovog rada obavio u Okružnom sudu u Novom Sadu. Sličnostima i razlikama između ubistva iz koristoljublja i ubistva pri izvršenju razbojništva i razbojničke krađe u radu je posvećena odgovarajuća pažnja. U zaključku je istaknuto da je odlučujući uslov ubistva iz koristoljublja postojanje motiva koristoljublja.

Ključne reči: ubistvo, teško ubistvo, motiv, pobuda, koristoljublje

Uvod

U članu 114. Krivičnog zakonika Republike Srbije propisano je krivično delo teškog ubistva koje ima više oblika (tač. 1–9). Pored elemenata krivičnog dela koji ulaze u osnovni oblik krivičnog dela, kao dopunski element mora biti ostvarena neka od propisanih kvalifikatornih okolnosti koje se vezuju za način izvršenja, *motiv* ili pasivni subjekt.¹

* Docent na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu.

¹ Z. Stojanović, O. Perić: Krivično pravo, posebni deo, XI izmenjeno i dopunjeno izdanje, „Pravna knjiga“, Beograd, 2006, str. 23.

Prisustvo neke kvalifikatorne okolnosti daje osnovnu karakteristiku po kojoj se jedno delo teškog razlikuje od običnog ubistva. Ta osnovna karakteristika naglašena je već u samom opisu inkriminacije ubistva tako da se već na prvi pogled može uočiti o kakvom se delu ubistva radi.

Teška ubistva su umišljajna ubistva. Umišljaj učinioca treba da obuhvati kako samo lišavanje života drugog lica tako i kvalifikatornu okolnost koja to ubistvo čini teškim. Moguć je i direktan i eventualni umišljaj. *Kod teških ubistava kvalifikovanih posebnom pobudom radi se uvek o direktnom umišljaju, uz koji mora postojati i posebna pobuda.*

Za ovo delo je propisana kazna zatvora najmanje deset godina ili kazna zatvora od trideset do četrdeset godina.

Teška ubistva s ozirom na pobude izvršenja su ubistva izvršena: iz koristoljublja, radi izvršenja ili prikrivanja drugog krivičnog dela, iz bezobzirne osvete, i iz drugih niskih pobuda (*čl. 114. tač. 5*).

Pobude iz kojih je krivično delo učinjeno predstavljaju u stvari *motiv* izvršenja dela te objašnjavaju razloge zbog kojih je učinilac delo ostvario.² U literaturi se, kao i u zakonskom tekstu, pojam motiva izjednačava sa pobudama. Ova dva pojma se koriste kao sinonimi.

Kod svakog ubistva, bilo ono obično ili teško, nezavisno od vrste, potrebno je utvrditi odlučujući motiv koji će imati odgovarajući krivičnopravni značaj. *Kod onih teških ubistava kod kojih motiv ima značaj kvalifikatorne okolnosti neophodno je u svakom konkretnom slučaju nedvosmisleno utvrditi njegovo postojanje, jer bi u suprotnom postojalo obično ubistvo.*

Međutim, praksa sudova je nešto drugačija. Sudovi motiv utvrđuju jedino kada je on elemenat bića krivičnog dela ili kvalifikatorna okolnost. U drugim slučajevima, posebno ukoliko motiv nije očigledan, sudovi odstupaju od njegovog utvrđivanja.

Definisanje pojma motiva koristoljublja (koristoljubive pobude)

Motiv, koji rukovodi ubicu pri izvršenju dela, svakako je jedan od najvažnijih momenata koje zakonodavac treba da uzme u obzir prilikom kvalifikovanja raznih vrsta ubistava. Na prvom mestu ističe se kao motiv, koji karakteriše krivca kao opasnog – *koristoljublje*.

Koristoljublje postoji onda kada učinilac delo vrši radi pribavljanja (sebi ili drugome) određene ne samo imovinske, već bilo kakve materijalne koristi. Ona može da se ogleda i u sprečavanju materijalnog gubitka.³

Koristoljubiva pobuda se opravdano smatra jednom vrstom niskih pobuda ukoliko je ona doprinela odluci učinioca da izvrši neko ubistvo. Koristoljubiva

² Komentar Krivičnog zakona SFRJ, grupa autora, redakcija N. Srzentić, „Savremena administracija“, Beograd, 1978, str. 199.

³ Z. Stojanović, O. Perić, *op. cit.*, str. 25.

pobuda govori o tome da je kod učinioca pri odmeravanju dva dobra ili dobra ili zla preovladala bezobzirna egoistička pobuda i pohlepa pri čemu je dao prednost koristi koja se može ostvariti ili sačuvati uz žrtvovanje takve protivuvrednosti kao što je ljudski život. Vlastita korist učinioca ubistva iz koristoljublja predstavlja vrednost takvog kvaliteta da je spreman i na to da joj kao cenu prinese ljudski život.

Pod koristoljubljem se podrazumeva bezobzirna egoistička težnja, stremljenje, da se postigne imovinska korist po svaku cenu usled čega se ne uvažavaju interesi drugih, što dovodi do sukoba sa društveno priznatim moralnim zapovestima.

U teoriji krivičnog prava ne postoji jedinstveno shvatanje o pojmu koristoljublja. U tom pogledu srećemo nekoliko definicija. Po nekim autorima se koristoljublje izjednačuje sa imovinskom korišću,⁴ dok ga drugi određuju kao bezobziru egoističku težnju,⁵ nameru bogaćenja,⁶ karakternu crtu ličnosti⁷ i bezrazložnu težnju za sticanjem imovinske koristi.⁸ Kod određivanja motiva koristoljublja pojavljuje se i pitanje da li korist kojoj se teži, bez obzira da li je stečena, treba i mora da bude samo imovinske prirode. Iako se kao elemenat naše definicije koristoljublja pojavljuje sticanje imovinske koristi,⁹ napominjemo da se u literaturi pojam koristi često tumači i znatno šire, tako da pored imovinske može da obuhvati i neimovinsku, telesnu i moralnu korist.¹⁰ Zahtev da se o motivu koristoljublja sudi i prosuđuje samo kad je objektiviziran imovinskom korišću uklapa se u strukturalnu klasifikaciju motiva u okviru psihološke teorije.

Koristoljublje se definira kao pobuda bezobzirnog egoističkog stremljenja za vlastitom korišću koje ne uvažuje u dovoljnoj mjeri interese drugih pa se uslijed toga nalazi u opreci sa zapovjedima morala. Ono nije isto što i pohlepa za dobitkom, jer u prvom redu ide za korišću, a ne za dobitkom.¹¹

⁴ J. Tahović: Komentar krivičnog zakonika, 1962, str. 266; B. Zlatarić: Krivični zakonik u praktičnoj primjeni, 1958, II sv., str. 80; T. Živanović: Osnovi krivičnog prava, posebni deo, knj. I, 1938, str. 21; F. v. Liszt: Lehrbuch des Deutschen Strafrechts, 1911, str. 381.

⁵ B. Zlatarić, *op. cit.*, str. 80.

⁶ C. Stoss: Lehrbuch des österreichischen Strafrechts, Wien und Leipzig, 1910, str. 316.

⁷ S. Subotić: Motiv i njegov značaj u krivičnom pravu i jugoslovenskom Krivičnom zakoniku, Novi Sad, 1938, str. 236.

⁸ Z. Simić: Određivanje koristoljublja u krivičnom pravu, Anali Pravnog fakulteta u Beogradu br. 4, 1968, str. 451.

⁹ Imovinska korist ističe se i kod Zlatarića, *op. cit.*, str. 81. i u većem delu nemačke literature, Schönke – Schröder: Kommentar, 7. Aufl., 1954, str. 600.

¹⁰ T. Živanović: Osnovi krivičnog prava Kraljevine Jugoslavije, posebni deo, I knjiga, sveska 1, Beograd, str. 21.

¹¹ F. Bačić – Z. Šeparović: Krivično pravo, posebni dio, Zagreb, 1982, str. 75.

Sporno je da li ovde koristoljublje znači samo materijalnu ili neku drugu korist. Da li ta korist treba da bude materijalna, ali ne mora biti i imovinska,¹² ili uopšte materijalna, protivpravna, radi povećanja imovine ili sprečavanja rasipanja imovine. Da li je merodavno samo pohlepno postupanje ili svako pribavljanje koristi, pa i u slučaju da se radi o stvarima neophodnim za održavanje života, ubistvo izvršeno radi oslobođenja od neke materijalne obaveze ili se traži postizanje bilo kakve koristi, kako materijalne, tako i nematerijalne. Da li postoji ovo delo ako je ubistvo izvršeno u nameri pribavljanja protivpravne koristi za neko drugo lice i u slučaju ako izvršilac dela nema od toga nikakve lične koristi.

Najzastupljenije je mišljenje da ta korist treba da bude materijalna, ali ne mora biti i imovinska. Međutim, ima i drugih mišljenja. Tako **S. Frank** smatra da ta korist mora biti uvek – materijalna, telesna nikad duševna, ali ne mora biti imovinska, pa se pod korišću može podrazumevati i obluba koju učinilac lišenjem života može postići.¹³

Pojam ubistva iz koristoljublja

Krivično delo ubistva iz koristoljublja postoji kada se lišavanje života nekog lica vrši u nameri da se na taj način za sebe ili drugog ostvari neka materijalna korist.

Prof. **B. Zlatarić** smatra da ubistvo iz koristoljublja postoji onda kada je motivisano imovinskom korišću. Ovaj autor ocenjuje stav Franka po ovom pitanju, kao preširoko određivanje pojma koristi za motiv koristoljublja. Pri tom navodi da još dalje ide prof. **T. Živanović** po kojem je bez značaja da li se radi o materijalnoj ili moralnoj koristi.¹⁴

Prof. **J. Tahović** se u vezi sa ovim pitanjem opredelio za korist materijalne prirode, ne izjašnjavajući se da li tu korist smatra u širem smislu kao i Frank, ili je uzima samo kao imovinsku korist.¹⁵

Prof. **M. Radovanović** i prof. **M. Đorđević** smatraju da ubistvo iz koristoljublja postoji onda kad se ubistvo izvrši radi pribavljanja kakve materijalne koristi, naročito imovinske koristi (slično shvatanju S. Franka), a za postojanje ovog dela nije potrebno da je korist zaista postignuta, niti se traži da je korist protivpravna.¹⁶

Prof. **N. Srzentić** i prof. **A. Stajić** smatraju da je ubistvo izvršeno iz koristoljublja samo ono ubistvo koje je motivisano pribavljanjem neke imovin-

¹² T. Živanović navodi: „da je bez značaja dali je nameravana korist materijalna ili moralna; nije potrebno da je nameravana korist protivpravna, i bez značaja je da li je korist zaista postignuta“.

¹³ S. Frank: Teorija kaznenog prava, posebni dio, I svezak, Zagreb, 1934, str. 81.

¹⁴ B. Zlatarić: Zakonik u praktičnoj primjeni, II svezak, Zagreb, 1958, str. 84.

¹⁵ J. Tahović: Komentar krivičnog zakonika, Beograd, 1962, str. 338.

¹⁶ M. Radovanović – M. Đorđević: Krivično pravo, posebni deo, Beograd, 1977, str. 60.

ske koristi, i na taj način se izjašnjavaju za materijalnu korist imovinske, a ne i neimovinske prirode.¹⁷

Sporno je da li postoji ovaj oblik ubistva onda kada se ono vrši radi obezbeđivanja sredstava za osnovne egzistencijalne potrebe učinioca, odnosno njegove porodice. U teoriji se ističe i argument da je za postojanje koristoljublja potrebno da je učinilac postupao iz pohlepe za korišću, a ne radi zadovoljavanja nekih svojih osnovnih materijalnih potreba. Takav stav se ne može prihvatiti. Nema opavdanja za takvo sužavanje pojma koristoljublja. Naprotiv, više argumenata ide u prilog shvatanju zastupanom u sudskoj praksi da i u tim slučajevima postoji ovo krivično delo. Ta okolnost može biti od značaja samo prilikom odmeravanja kazne.¹⁸

Stav prof. **Lj. Lazarevića** je da ubistvo iz koristoljublja postoji kad se lišavanje života nekog lica vrši u nameri da se na taj način za sebe ili drugog ostvari neka materijalna korist. Postizanjem materijalne koristi smatra se, kako ostvarenje neke materijalne dobiti, tj. uvećanje imovine, tako i sprečavanje umanjenja imovine do koga je inače trebalo doći.¹⁹

Inače, ostvarivanje materijalne koristi može se izvršenjem ubistva postići manje ili više direktno (primanjem naknade za izvršeno ubistvo, ubistvom poverioca), tako i indirektno (ubistvom lica koje predstavlja prepreku da učinilac stekne na legalan način neku imovinu).²⁰

Delo se najčešće vrši radi postizanja protivpravne imovinske koristi, tj. koristi na koju se nema pravo, ali ovaj oblik teškog ubistva postoji i kada se ono vrši radi postizanja koristi koja nije protivpravna (npr.: ubistvo lica koje ima neku materijalnu obavezu prema učiniocu kako bi se ta obaveza realizovala ili ubistvo drugog lica da bi oduzeo zlatni sat koji je od njega kupio i za šta mu je već platio, a ubijeni nije želeo da mu ga preda).

Osnovno je da je ubistvo način na koji se ostvaruje neki koristoljubivi cilj. Takav je slučaj kod ubistva za nagradu, zatim radi postizanja nasleđa, ubistva poverioca da bi se izbeglo plaćanje duga, ubistva poslovnog partnera radi uklanjanja konkurencije i sl. Za postojanje ovog oblika krivičnog dela nije neophodno da je i ostvarena koristoljubiva namera kojom je ubistvo bilo motivisano.²¹

Ubistvo izvršeno u nameri očuvanja imovine od štete ili gubitka može se smatrati ubistvom iz koristoljublja, naravno pod uslovom da učinilac ovog dela ne lišava života drugog radi očuvanja svoje imovine od njegovog protivpravnog napada.

¹⁷ N. Srzentić – A. Stajić, *Krivično pravo, Opšti i posebni deo*, Beograd, 1970, str. 334.

¹⁸ Z. Stojanović, O. Perić, *op. cit.*, str. 25.

¹⁹ Lj. Lazarević: *Krivično pravo, posebni deo*, „Savremena administracija“, Beograd, 2000, str. 90.

²⁰ Z. Stojanović, Perić, O., *op. cit.*, str. 25,26,

²¹ Lj. Lazarević, *op. cit.*, str. 90.

Sudska praksa

Napred izneta gledišta potvrđuje i sudska praksa. Tako stoji ubistvo iz koristoljublja, i onda kada je ubistvo iznuđeno radi oslobađanja izvršioca od bilo koje imovinske obaveze prema ubijenom (**Presuda VSS, KŽ. 521/66 od 12.05.1966**).

„Krivično delo ubistva iz koristoljublja može se izvršiti i pored toga što ubica nema pravni osnov – rodbinska veza, testament, legat i sl. da nasledi imovinu ubijenog, ako je ubica opravdano verovao da će posle smrti imovina ubijenog ostati njemu pa se time i rukovodio“ (**Presuda VS Makedonije, KŽ. 12/75 od 6. februara 1975**)²²

„Stoje obeležja krivičnog dela ubistva iz koristoljublja i kod onog optuženog koji je ubistvo svog maloletnog sina izvršio na podstrekavanje svoje supruge, kako bi im pripala zemlja i kuća, koje je dete nasledilo posle smrti svoje majke. Naime, nezavisno od motiva koristoljublja maćehe ubijenog, kod optuženog je nesumnjivo postojao motiv koristoljublja i to ne samo zato, što je ubistvom deteta hteo udovoljiti koristoljubivim prohtevima svoje supruge, već i zato što se pri tome rukovodio željom da lično i sebi pribavi imovinsku korist, pošto bi imovina deteta pripala njemu u svojinu kao nasledniku sina, a ne njegovoj supruzi“ (**Presuda Saveznog suda KŽ. 1/77 od 9.2. 1977. g.**).

„Isto tako ne može se prihvatiti stav da se protivpravno pribavljanje sredstava za zadovoljenje bioloških potreba ne bi moglo podvesti pod pojam koristoljublja. Jer, niko nema veće pravo na svoj život od prava drugog na sopstveni život, pa se lišavanje života radi pribavljanja protivpravne imovinske koristi u svakom slučaju mora smatrati koristoljubivim“ (**Presuda Vrhovnog suda Srbije Kžm. 158/91 od 14.2. 1992. g. i Presuda Okružnog suda u Beogradu K. 337/91 od 7.11.1991**).²³

Na ovom mestu prezentiraćemo rezultate istraživanja koje je autor ovog rada obavio u Okružnom sudu u Novom Sadu.

Analizirali smo krivični predmet **K. 109/98**, gde je **presudom Okružnog suda u Novom Sadu od 27.05.1999. godine oglašen krivim i osuđen na smrtnu kaznu Č. B.** On je dana 21.02.1996. godine u vremenu između 19 i 22 časa u Futogu, na adresi: ul. Rade Kondića br. 178 ušao u radionicu u prizemlju kuće pokojnog S. D. i sa htenjem da ih liši života iz koristoljublja iz vatrenog oružja – automatskog pištolja „Škorpion“ kalibra 7,65 mm sa prigušivačem, najpre sa leđa i iz blizine ispalio jedan metak u potiljak glave pokojnog S. D. Zatim je na stepeništu koje vodi na sprat ispalio dva metka u glavu pokojne supruge S. M. i na kraju u kupatilu na spratu iz blizine ispalio dva metka u pokojnog sina S. I.

²² Zbirka sudskih odluka, 1977, knj. 2, sv. 1, str. 10.

²³ Sudska praksa br. 10/1992, str. 16.

starog tri i po godine, nanevši svima teške i po život opasne povrede, od kojih su svi troje na licu mesta preminuli.

Prethodnih dana tokom februara 1996. godine i navedenog dana okrivljeni S. T., sa htenjem da pomogne okrivljenom Č. B. da izvrši krivično delo krađe deviza provaljivanjem zatvorene prostorije na štetu pokojnog S. D. je dao informaciju o rasporedu prostorija u kući pokojnog S. i da ima deviza, unapred obećao prikrivanje novca pribavljenog krivičnim delom dogovarajući podelu ukradenih deviza i kritičnom prilikom ga dovezao svojim putničkim vozilom „Zastava 128“ u blizinu ove adrese.

Došavši do ove kuće, okrivljeni Č. sa pletenim rukavicama na rukama i crnom štrikanom kapom na glavi se uputio do ulaznih vrata za radionicu – servis u prizemlju sa prednje ulične strane kuće. U radionicu ga je pustio pokojni S. D., pošto se predstavio kao mušterija zainteresovana za opravku donetog auto radiokasetofona. Tokom boravka u radionici okrivljeni je iskoristio priliku, kada mu je pokojni S. zbog posla okrenuo leđa, te je iz torbe izvadio pomenuti pištolj „Škorpion“ sa prigušivačem i iz blizine ispalio mu u potiljak glave jedan metak. Na ovaj način mu je naneo tešku i po život opasnu telesnu povredu, od koje je kod pokojnog nastupila smrt na licu mesta. Potom je okrivljeni Č. u dnevnom boravku na spratu našao suprugu pokojnog D. – S. M. koja nije čula prigušeni pucanj i rekao joj da je njenom supruhu loše. Dok je silazila niz stepenište ka prizemlju, okrivljeni je ispalio iz istog pištolja dva metka u njenu glavu. Pokojna S. M., inače u četvrtom mesecu trudnoće je zadobila dve prostrelne rane glave, koje su dovele do smrti na licu mesta. Poslednjeg člana porodice S., sina I. starog tri i po godine, okrivljeni Č. je našao u kupatilu na spratu dok je *sedeo na noši. U njega je ispalio dva metka u predelu glave i grudnog koša, i to prislonom.* Nastupila je smrt na licu mesta. Pošto više nikog u kući nije bilo, okrivljeni je izvršio premetačinu tražeći novac i koristeći se informacijama okrivljenog S. T. o rasporedu prostorija. Tom prilikom je detaljno pretresao regale i vitrine u dnevnoj i spavaćoj sobi na spratu. U spavaćoj sobi je pronašao dve akt tašne koje je isekao. U jednoj od njih našao je strani novac u iznosu od oko 12.000 DEM, koji je prisvojio. Potom je pokupio svoje stvari i sa prisvojenim novcem napustio kuću. Uzeo je ključeve i sa njima zaključao ulazna vrata kuće.

Odatle se uputio na obližnje mesto gde se našao sa okrivljenim S. T. Seo je u njegova kola i rekao mu da je sve ukućane lišio života rečima: „Pobio sam ih sve“. Na osnovu gore iznetog sud je našao da su se u radnjama okrivljenog Č. B. stekli svi bitni elementi krivičnog dela ubistva iz čl. 47. st. 2. tačka 6, u vezi tačke 4. KZS. On je sa *umišljajem lišio života više lica.* S obzirom da je hice ispaljivao iz blizine u vitalne delove tela kao što su glava i grudni koš očigledno je da je *smrtne posledice i hteo da ostvari.* Pri tom je okrivljeni postupao iz *koristoljublja*, odnosno da bi došao do deviznog novca porodice S. Cilj okrivljenog je bio da lišenjem života prisutnih članova porodice stvori za sebe potpuno čistu situaciju u kući, ne samo u tom smislu da može nesmetano pretražiti kuću, već i

da kasnije izbegne rizik od prepoznavanja i otkrivanja. To se vidi po tome što je na lice mesta došao ne samo sa vatrenim oružjem već i sa prigušivačem. Unapred se pripremio za prikriveno likvidiranje porodice. Napad je izvršio na način da žrtve nisu imale nikakve šanse za bilo kakav otpor. Gotovo nisu ni znale da su napadnute: metak u glavu. Ovo čak i prema žrtvi za koju je evidentno da ne može pružiti bilo kakav otpor – *detetu od tri i po godine*. To znači da je sila prvenstveno bila usmerena na fizičko eliminisanje prisutnih, a ne na sprečavanje ili savladavanje otpora, za koji se okrivljeni nije praktično ni interesovao da li će ga biti ili neće. Pošto je okrivljeni prisvojio nađeni novac, jasno je da je njegov *motiv za ovo delo bilo koristoljublje*.

Odlučujući o krivičnoj sankciji sud je sa posebnom pažnjom cenio sledeće otežavajuće okolnosti:

- da se u ovom slučaju radi o izuzetno teškom krivičnom delu, čak nezapamćenom u Novom Sadu i široj okolini, radi se o kvalifikovanom obliku ubistva više lica, čak *zatiranju čitave jedne porodice*,
- delo je izvršeno iz niskih pobuda – koristoljublja,
- *pokojna S. M. je bila trudna*,
- način na koji su članovi porodice S. lišeni života ima obeležja podmuklosti: okrivljeni Č. je prvo lažnim predstavljanjem da mu je potrebna popravka auto radiokasetofona naveo pokojnog S. D. da se zaokupi tim kasetofonom i da mu okrene leđa, te mu je tako s leđa ispalio metak u glavu, zatim je, opet, pod lažnim izgovorom doveo pokojnu M. u situaciju da krene da pomogne mužu ne očekujući bilo kakav napad, a na kraju lišio života i trećeg člana porodice nemoćnog za bilo kakav otpor,
- okrivljeni Č. je očigledno unapred bio spreman da hladnokrvno ubije svakog ko mu se u kući nađe na putu da bi ostvario postavljeni cilj,
- okolnost koja čitav slučaj čini posebno teškim i neshvatljivim – *jedno od ubijenih lica je dete starosti samo tri i po godine*.

Iz navedenih okolnosti nesumnjivo proizilazi da se radi o zločinu monstruoznih razmera i da je okrivljeni Č. pri tom iskazao najviši stepen bezobzirnosti. Sud je bio mišljenja da se u konkretnom slučaju *svrha kažnjavanja može ostvariti isključivo najtežom kaznom – smrtnom*. Onome ko unapred planira ubijanje nevinih i nemoćnih ljudi, preduzima mere da u tome bude što efikasniji i brutalniji, kome ni život malog deteta ne predstavlja ništa, sve to samo da bi uvećao imovinu, očito se izgubio i zadnji trag elementarne ljudskosti.

I na kraju, a ne manje značajno, mora se imati u vidu da je ovakav zločin nezapamćen na ovim prostorima, da je javnost zaprepasčena i ogorčena, te da je to razlog više za izricanje ovakve kazne, što nikako ne predstavlja samo puki ustupak javnosti, već izricanje jedne pravedne, u ovom slučaju jedino moguće kazne.

Presudom Okružnog suda u Novom Sadu K. 195/04 od 11.05.2004. godine oglasen je krivim optuženi D. N. zbog **dva krivična dela ubistva iz koristoljublja iz čl. 47. stav 2. tač. 4. KZ RS.**

1. On je dana, 20.09.2003. godine, u popodnevnom satima, u Novom Sadu, na Detelinari, u ulici Rumenačka br. 146, u dvorištu svoje kuće, s umišljajem, iz koristoljublja, lišio života oštećenog M. N. iz Novog Sada. Sa oštećenim se našao u prepodnevnom satima u bifeu „Plavo jutro“ na Detelinari, gde su zajedno konzumirali alkohol. Posle toga su otišli do kuće optuženog, gde su ispred ulaznih vrata nastavili da piju. U jednom trenutku optuženi je iz kuće uzeo sekiru i sa leđa oštećenom zadao više udaraca ušicom sekire u predelu glave. Ovo je imalo za posledicu smrt oštećenog. Od oštećenog je oduzeo sav novac u iznosu od 300,00 dinara. Potom je lež zatrpao u smetlištu u dvorištu svoje kuće.

2. Dana, 26.12.2003. godine, u popodnevnom satima, u Novom Sadu, na Detelinari, u ulici Rumenačka br. 146, u dvorištu svoje kuće, s umišljajem, iz koristoljublja lišio je života oštećenog Š. J. iz Novog Sada. Nakon kraćeg razgovora sa oštećenim, ušao je u kuću i uzeo sekiru, pa dok je oštećeni bio okrenut leđima više puta ga udario ušicom sekire u predelu glave. Od nanesenih povreda nastupila je smrt oštećenog Š. J. Iz džepa pantalona oštećenog oduzeo je i prisvojio oko 800,00 dinara i ključ od njegovog stana. Otvorio je ulazna vrata stana, odakle je oduzeo mobilni telefon koji je istog dana prodao po ceni od 1000,00 dinara.

Sud je dokazao da su oba ova teška ubistva izvršena sa *direktnim umišljajem*. N. D. je bio svestan da će zamahnutim udarcima sekire, od gore prema dole u pravcu glava oštećenih, neizostavno dovesti do smrti lica prema kojima je usmerio svoju agresiju. Obojica oštećenih su bili okrenuti leđima i samim tim su bili nespremni za napad i bilo kakvu vrstu samoodbrane. Sud je uverenja da način na koji je optuženi ubistva izvršio, odnosno da je bez ikakvog povoda ili provokacije od strane oštećenih samo ušao u kuću, uzeo sekiru i njome zamahnuo u pravcu nebranjenih glava oštećenih, govori da je optuženi želeo nastupanje smrtnih posledica u oba slučaja. *Jedini motiv za ubistvo dva čoveka koji okrivljenog ničim nisu izazvali bio je novac, odnosno sticanje protivpravne imovinske koristi.*

Optuženi je pre izvršenja ovih ubistava bio više puta osuđivan na kazne zatvora u ukupnom trajanju od 22 godine. Iz kriminalne biografije opuženog proizilazi da se radi o osobi koja je većinu svoje mladosti provela u kazneno – popravnim ustanovama. Na određeni način se aklimatizovao na uslove života u tim ustanovama. Njegove moralne norme su formirane spram kriterijuma koji važe među osuđeničkom populacijom. Lestvica društvenih vrednosti kod optuženog je do te mere uzdrmana da se može reći da isti mentalno i moralno nije spreman na život na slobodi. Ovom u prilog govori činjenica da je optuženi samo tri meseca nakon izdržavanja poslednje zatvorske kazne, počinio *dva teška ubistva iz koristoljublja*.

U obrazloženju ove presude stoji da se optuženi s pravom može smatrati opasnom individuumom koja ne preza da svoje najniže pobude zadovoljava na načine koji se, u najmanju ruku, mogu okarakterisati kao bezobzirnim. U oba slučaja se radi o stečenoj protivpravnoj koristi od 300,00, 800,00 i 1000,00 dinara, koji iznosi predstavljaju mizerne vrednosti, a koje su za okrivljenog bile dovoljno

visoka cena za dva ljudska života. Može se reći da se kao izvršilac ovih dela pojavljuje jedna beskrupulozna ličnost sa izopačenim merilima vrednosti. Sud je uverenja da je izrečena kazna zatvora u trajanju od četrdeset godina u svakom smislu primerena, kako u pogledu ličnosti optuženog, tako i u pogledu težine i bezobzirnosti počinjenih krivičnih dela.

Presudom Vrhovnog suda Srbije, kao suda trećeg stepena, br. KŽ. III 8/05 od 11.11.2005. godine, odbijena je kao neosnovana žalba optuženog i potvrđena presuda Vrhovnog suda Srbije KŽ. I 29/05 od 03.03.2005. godine. Cenjena je izuzetna društvena opasnost ovih krivičnih dela i visok stepen krivične odgovornosti optuženog. Zaključak suda trećeg stepena je da se jedino ovom najdužnom vremenskom kaznom može ostvariti svrha kažnjavanja, a optuženi sprečiti da ne vrši krivična dela.

Presudom Okružnog suda u Novom Sadu KM 21/2000 od 14.05.2001. godine oglašen je krivim maloletni N. V. iz Novog Sada što je dana 12.08.2000. godine oko 22,00 časa u Novom Sadu sa umišljajem i iz koristoljublja lišio života maloletnog R. S. Optuženi je došao na ideju da od oštećenog oduzme motor i prodajom tog motora dođe do novčanih sredstava. Kritičnog dana sreo je oštećenog na Štrandu. Predočio mu je da ima jedan mobilni telefon sakriven na Klisi i predložio mu da motorom odu na to mesto, uzmu mobilni telefon, a zatim ga zajedno prodaju. Oštećeni je vozio motor, a optuženi je sedeo pozadi. Stali su na jedno neosvetljeno mesto pored Kanala DTD. Još dok su sedeli na motoru, optuženi je izvadio nož na rasklapanje i njime zadao dva udarca oštećenom u predelu trbuha. Dok je oštećeni ležao na zemlji zadao mu je još dve ubodne rane u predelu zadnje strane vrata. Nakon toga je sa oštećenog skinuo donji deo trenerke čime mu je vezao noge u predelu ispod kolena. Gornjim delom trenerke mu je vezao ruke. Sa oštećenog je skinuo zlatan lanac i narukvicu marke „Cartier“. Zatim je teško telesno povređenog i vezanog oštećenog gurnuo niz bedem Kanala DTD u vodu, gde je nastupila smrt oštećenog R. S. usled naglog mehaničkog udušenja izazvanog prodorom tečnosti u sitne i završne disajne puteve u sklopu utopljenja. Potom se pomenutim biciklom sa motorom i oduzetim zlatnim predmetima udaljio sa lica mesta. *Zbog teškog ubistva iz koristoljublja osuđen je na kaznu maloletničkog zatvora u trajanju od deset godina.*

Presudom Vrhovnog suda Srbije Kžm. 51/01 od 27.11.2001. godine ova presuda Okružnog suda u Novom Sadu je potvrđena. Vrhovni sud Srbije je našao da pobijana presuda i postupak koji joj je prethodio ne sadrže ni jednu od bitnih povreda odredaba krivičnog postupka, niti povrede krivičnih zakona na koje drugostepeni sud uvek pazi po službenoj dužnosti, mada se na neku od bitnih povreda odredaba krivičnog postupka u žalbi branilaca i ne ukazuje. Suština žalbenih navoda svodi se na pobijanje presude u odnosu na utvrđeno činjenično stanje uz postavljanje pitanja da li je u konkretnom slučaju prisutan direktni ili eventualni umišljaj maloletnika kod izvršenja krivičnog dela ubistvo i s tim u

vezi da li je opravdana postavljena pravna kvalifikacija izvršenog krivičnog dela, te da li je bilo nužno ovom maloletniku, imajući u vidu i njegove uslove razvoja, izreći kaznu maloletničkog zatvora u maksimalnom trajanju.

Međutim, činjenično stanje u pobijanoj presudi je potpuno i pravilno utvrđeno i za svoje činjenične zaključke prvostepeni sud je dao jasne, detaljne i logične razloge, kako u odnosu na ponašanje maloletnog N. V. pre, u vreme i posle izvršenog krivičnog dela, *stvaranje odluke da uz izvršenje krivičnog dela od oštećenog pokojnog S. R. oduzme bicikl sa motorom, zlatan nakit i mobilni telefon, neposredno planirane i preduzete radnje izvršenja i nesporno oduzimanje i prisvajanje S. stvari, tako i u odnosu na činjenice koje opredeljuju oblik vinosti – direktan umišljaj sa kojim maloletni V. postupa.*

Vrhovni sud Srbije je našao da u radnjama maloletnog V. N. stoje sva objektivna i subjektivna obeležja krivičnog dela ubistva izvršenog iz koristoljublja. Ispitujući pobijanu presudu u odnosu na odluku o izrečenoj kazni maloletničkog zatvora Vrhovni sud nalazi da je pravilno postupio prvostepeni sud kada se opredelio za izricanje izuzetne krivične sankcije u odnosu na maloletnike, na izricanje maloletničkog zatvora. Jer, za izricanje iste ispunjeni su svi potrebni uslovi, a postoje i okolnosti kriminalno političke prirode: *teške posledice dela (najteža, smrt maloletnog S. R. kao teške posledice ih i javno mnjenje doživljava) i visok stepen krivične odgovornosti (upornost, duže planiranje, brutalnost i bezosećajnost iskazana prema dojučerašnjem drugu koji ga je prijateljski pomagao)* da prema maloletnom V. ne bi bilo opravdano izreći vaspitnu meru. Naime, za izricanje iste prvostepeni sud je dao sasvim prihvatljive razloge, tako da, uistinu, nestimulativni uslovi razvoja maloletnog V. N., nedostatak adekvatnih vaspitnih uticaja, imajući u vidu njegova razmišljanja, shvatanja društvenih vrednosti i ličnih relacija, nesumnjivo ranije planirana i ugovorena prodaja stvari do kojih će se tek doći izvršenjem krivičnog dela, kada on unapred računa da će svoga dobrog druga lišiti života i oduzeti mu navedene stvari, ali ceneći i vreme potrebno za vaspitanje, prevaspitanje i stručno usavršavanje ovog maloletnika, ukazuju da se kaznom maloletničkog zatvora u trajanju od deset godina, jedino i u potpunosti postiže svrha ove krivične sankcije.

Ovo krivično delo moguće je izvršiti samo sa *direktnim umišljajem*, uz koji mora da postoji i posebna pobuda – *motiv koristoljublja*. Radi toga je za samu sankciju veoma značajna subjektivna strana, jer je volja učinioa usmerena na sticanje koristi upravo pomoću lišenja života nekog lica, a što ga čini posebno društveno opasnim. Ovde je umišljaj primarno usmeren na lišenje života sa motivacijom koristoljublja.

Imajući u vidu mogućnost da kod izvršenja ubistva iz koristoljublja može učestvovati više lica kao saizvršioци ili saučesnici i da kod njih ne mora postojati motiv koristoljublja, već samo kod nekog od njih, to bi za ubistvo iz koristoljublja moglo odgovarati samo ono lice od njih kod koga je motiv koristoljublja postojao. Ostala lica bi mogla odgovarati za obično ubistvo ili neki drugi oblik ubistva,

u granicama svog umišljaja. U ovakvim slučajevima primenjuje se odredba člana 36. st. 3. KZ RS o granicama krivične odgovornosti i kažnjivosti saučesnika, po kojoj lični odnosi, svojstva i okolnosti usled kojih zakon dozvoljava oslobođenje od kazne, ili koje utiču na odmeravanje kazne, mogu se uzeti u obzir samo onom izvršiocu, saizvršiocu, podstrekaču ili pomagaču kod kojeg takvi odnosi, svojstva i okolnosti postoje. Npr.: izvršilac koji je podstreknut za nagradu (iz koristoljublja) izvrši ubistvo odgovaraće za ubistvo iz koristoljublja mada je podstrekač hteo ubistvo iz nekih drugih, a ne koristoljubivih pobuda.

Sličnosti i razlike između ubistva iz koristoljublja i ubistva pri izvršenju razbojništva i razbojničke krađe

Mada je teško postaviti sigurne kriterijume koji bi u svakom slučaju važili za razlikovanje ovog oblika teškog ubistva od ubistva pri izvršenju razbojništva i razbojničke krađe, u ovom delu radu biće razmotreno to pitanje. Pošto Krivični zakonik, pored ubistva iz koristoljublja, kao kvalifikovanog (teškog) oblika ubistva, u tački 4. člana 114. predviđa i ubistvo pri izvršenju krivičnog dela razbojništva ili razbojničke krađe, to se postavlja *pitanje odnosa i razlikovanja ovih krivičnih dela*.

Odmah se uočava da između ova dva teška ubistva nema nikakve razlike, barem u pogledu motiva u najširem značenju tog pojma, jer se u oba slučaja radi o *umišljajnom ubistvu iz koristoljubivih motiva*. Komentatori krivičnih zakonika i pravni teoretičari ipak smatraju da između ovih inkriminacija postoji bitna razlika. Svi autori nalaze razliku uglavnom u tome što se kod ubistva pri izvršenju razbojništva ili razbojničke krađe lišavanje života vrši radi savlađivanja ili sprečavanja otpora u vezi sa izvršenjem krađe, dok se kod ubistva iz koristoljublja neko lišava života da bi se posle ubistva pribavila kakva imovinska korist, odnosno da bi se posle pristupilo izvršenju krivičnog dela krađe. Sa subjektivne strane posmatrano, kod *ubistva iz koristoljublja umišljaj izvršioca je upravljn direktno na izvršenje ubistva, dok je kod ubistva pri izvršenju razbojništva ili razbojničke krađe umišljaj prvenstveno upravljn na savlađivanje odnosno sprečavanje otpora radi izvršenja krađe*.

Kod ubistva pri izvršenju razbojništva ili razbojničke krađe lišavanje života drugog lica pojavljuje se kao sredstvo za izvršenje ili obezbeđenje izvršene krađe (oduzimanje tuđe pokretne stvari), dok se kod ubistva iz koristoljublja ova korist ne mora odnositi na stvari, već može na svaku imovinsku korist i nije neophodno da je ova materijalna korist protivpravna.

Kod ubistva pri izvršenju razbojništva ili razbojničke krađe lišavanje života vrši se kao *sredstvo radi neposrednog savlađivanja stvarnog ili očekivanog otpora u cilju krađe stvari*, dok se kod ubistva iz koristoljublja lišavanjem života *uklanja smetnja za ostvarivanje imovinske koristi*.

Kod ubistva pri izvršenju razbojništva ili razbojničke krađe lišavanje života se vrši u istom momentu sa oduzimanjem stvari ili u najkraćem vremenskom razmaku, a kod ubistva iz koristoljublja ova vremenska podudarnost nije potrebna.

Treba praviti razliku između ovog oblika teškog ubistva i prethodnog kvalifikovanog oblika iz tačke 4. Osnovna razlika je u tome što prethodni oblik postoji onda kada do lišavanja života dođe pri izvršenju krivičnog dela razbojništva ili razbojničke krađe, tj. kada se primenjuje sila ili pretnja radi neposrednog oduzimanja, ili zadržavanja, tuđe pokretne stvari. U slučaju da su ispunjeni i elementi prethodnog kvalifikovanog oblika, radiće se o prividnom idealnom sticaju i po odnosu specijaliteta treba prednost dati ubistvu iz tačke 4. Tu se radi i o svojevrsnom alternativitetu, ali gde s obzirom na odnos specijaliteta ipak nije svejedno kako će se izvršiti pravna kvalifikacija. S obzirom na to da je zaprećena identična kazna, praktični značaj ovog pitanja je mali. Za razliku od slučaja kada je ostvareno više kvalifikovanih oblika krivičnog dela, ovde se to ne bi moglo uzeti u obzir ni kao otežavajuća okolnost prilikom odmeravanja kazne, jer je *koristoljublje prisutno kod oba kvalifikovana oblika*.²⁵

Zaključak

Odlučujući uslov ubistva iz koristoljublja je postojanje *motiva koristoljublja*. Potrebno je da se radnja izvršenja krivičnog dela ubistva preduzima iz lakosti, tj. iz bezobzirne težnje za sticanjem koristi po svaku cenu. Za postojanje ovog dela nije bitno da li je ta korist stvarna i ostvarena i da li će uopšte biti ostvarena.

Ovo krivično delo karakteriše izuzetna *društvena opasnost i visok stepen krivične odgovornosti učinioca*. Učinioci ovih krivičnih dela često svoje najniže pobude zadovoljavaju sticanjem protivpravne imovinske koristi sa iznosima koji predstavljaju mizerne vrednosti, a koje su za njih dovoljno visoka cena za *ljudski život*. Da bi zadovoljili svoju *bezobzirnu egostičku pobudu i pohlepu* učinioci ovih krivičnih dela ostvaruju korist uz žrtvovanje takve protivvrednosti kao što je *ljudski život*. Vlastita korist učinioca ubistva iz koristoljublja predstavlja vrednost takvog kvaliteta da je spreman i na to da joj kao cenu prinese *ljudski život*.

Može se reći da se kao učinioci ovih dela pojavljuju beskrupulozne ličnosti sa izopačenim merilima vrednosti. Oni unapred planiraju ubijanje nevinih i nemućnih ljudi i preduzimaju mere da u tome budu što efikasniji i brutalniji. Njima život čoveka ne predstavlja ništa, samo da bi došli do cilja i da bi uvećali svoju imovinu. Očito da im se izgubio i poslednji trag elementarne ljudskosti. Jedino se najdužnom vremenskom kaznom može ostvariti svrha kažnjavanja, a učinioci sprečiti da ne vrše ova krivična dela.

²⁵ Z. Stojanović, O. Perić, *op. cit.*, str. 26

Miloš Marković, Ph.D.

Assistant Professor on the Law Faculty, Business Academy, Novi Sad

Murder in greed***A b s t r a c t***

Murders committed in greed are first degree murders in relation to the motive of execution. Excitation from which a criminal offense is committed, is in fact part of the motif of execution, and this explain the reasons why did a perpetrator committed this act. In first degree murder motive is of the importance for qualification of circumstances and it is necessary in any particular case to determine its existence, because otherwise there would be usually murder. In the theory of criminal law there is no uniform understanding of the concept of greed. In this respect, we came in contact with few definitions of the term greed, and self-beliefs. The paper also discusses the views and opinions of prominent criminal law theorists in relation to the idea of murder in greed. Examples from judicial practice are confirming this view. In this context, the results of the research that the author of this work carried out in the District Court in Novi Sad, were presented in this work. Similarities and differences between the murder in greed and murder in the execution of armed robbery and larceny were presented in this paper, and it was dedicated to the appropriate attention. In conclusion, it was pointed out that the decisive condition for the murder in greed is existence of greed.

Keywords: murder, first degree murder, motive, impulse, greed.

Literatura

1. Bačić, F., Šeparović, Z.: *Krivično pravo, posebni dio*, Zagreb, 1982.
2. Frank, S.: *Teorija kaznenog prava, posebni dio*, I svezak, Zagreb, 1934.
3. Lazarević, LJ.: *Krivično pravo, posebni deo*, „Savremena administracija“, Beograd, 2000.
4. Liszt, F. v.: *Lehrbuch des Deutschen Strafrechts*, Berlin Leipzig, 1911.
5. Marković, M.: *Teška ubistva u novom Krivičnom zakoniku*, magistarski rad, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu, 2007.
6. Marković, M.: *Krivičnopravni i kriminološki aspekt krvnih delikata u Vojvodini*, doktorska disertacija, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu, 2008.
7. Schönke, A., Schröder, H.: *Strafgesetzbuch*, Kommentar, 7. Auflage, München, 1954.

8. Simić, Z.: *Određivanje koristoljublja u krivičnom pravu*, Anali Pravnog fakulteta u Beogradu br. 4, 1968, str. 451.
9. Simić-Jekić, Z.: *Povodom jednog stava sudske prakse o utvrđivanju motiva krivičnog dela*, JRKKP br. 1–2, Beograd, 1983, str. 113.
10. Srzentić, N., Stajić, A.: *Krivično pravo, opšti i posebni deo*, Beograd, 1970.
11. Stojanović, Z., Perić, O.: *Krivično pravo, posebni deo*, XI izmenjeno i dopunjeno izdanje, „Pravna knjiga“, Beograd, 2006.
12. Stoss, C.: *Lehrbuch des österreichischen Strafrechts*, Wien und Leipzig, 1910.
13. Subotić, S.: *Motiv i njegov značaj u krivičnom pravu i jugoslovenskom Krivičnom zakoniku*, Novi Sad, 1938.
14. Radovanović, M., Đorđević, M.: *Krivično pravo, posebni deo*, Beograd, 1977.
15. Tahović, J.: *Komentar krivičnog zakonika*, Beograd, 1962.
16. Zlatarić, B.: *Zakonik u praktičnoj primjeni*, II svezak, Zagreb, 1958.
17. Živanović, T.: *Osnovi krivičnog prava Kraljevine Jugoslavije, posebni deo*, I knjiga, sveska 1, Beograd.

Ostali izvori:

1. *Krivični zakonik Republike Srbije* („Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 85, 88, 107, 2005).
2. *Komentar Krivičnog zakona SFRJ*, grupa autora, redakcija N. Srzentić, „Savremena administracija“, Beograd, 1978.
3. Presude Vrhovnog suda Srbije.
4. Pravnosnažne presude Okružnog suda u Novom Sadu.
5. Sudska praksa br. 10/1992.
6. Zbirka sudskih odluka, 1977, knj. 2, sv. 1.